

**B**u gün böyük fəxr və qürur hissi ilə qeyd etmək istədim ki, hər zaman Ulu Şeyx Nizami yurdu olan qədim Gəncə Azərbaycana dahi sənətkarlar, böyük söz ustaları, əvəzsiz şəxsiyyətlər bəxş edən tarixin qan yaddaşında 4000 ildən artıq bir zaman kəsiyində öz varlığını və qüdrətini təsdiqləyən bir diyar olub. Məhz qədim və ulu Gəncəmin yaşı 4000 ildən çoxu haqlasa da hər zaman müasirliyi və gözəlliyi ilə diqqət mərkəzində olmağı bacarıb və bu gün də belədir.

Bu gün doğma Gəncəmin adı çəkiləndə bir çox korifeylər, sənət adamları, incəsənət xadimləri gözlerimin önündən keçir. Bəşəri ideyaları özündə cəmləyən neçə-neçə klassik və müasir Azərbaycan ədəbiyyatının nəhəng simaları olan, öz sözünü zaman-zaman təsdiqləmiş dühalar - Nizami Gəncəvi, Məhsəti Gəncəvi, Əbul-ula Gəncəvi, Mirzə Şəfi Vazeh kimi fikri və ideyası hər zaman müasir olan şəxsiyyətləri gözlerim önünə gəlir. Danılmaz faktordur ki, məhz Azərbaycanda ilk ədəbi məclis olan "Divani-hikmət" də Mirzə Şəfi Vazeh tərəfindən Gəncədə təşkil olunub. Maraqlı faktlardan biri də bundan ibarətdir ki, tarixi mənbələrdə görə bu ədəbi məclis, sonralar Mirzə Şəfi Vazeh Tiflisə köçsə də, öz fəaliyyətini davandırmayıb. Tiflisdə fəaliyyət göstərən ədəbi məclisdə hər zaman Abbaszadə Ağa Bakıxanov, Mirzə Fətəli Axundzadə, Fazil xan Şeyda, Qırıqoruyev, Rozen, Budaqov, şərqşünas Fridrix Bodenstedt də mütəmadi olaraq bu məclisdə yaxından təmsil olunaraq iştirak ediblər. Məhz bu şəxsiyyətlərin zəngin söz xəzinəsinə baş vurduca istər-istəməz onların yazdığı əsərlərdəki obrazların müasiri olmaqla yanaşı, sözün əsl mənasında fikir xəzinəsinin əsirinə çevrilirsən.

Bu əvəzsiz şəxsiyyətlər dövrünün və zamanın bəşəri ideyalarını bir araya cəmləməklə bütən zamanlarda hikmətli söz xəzinələri ilə var olublar. Bu varlıq əsrlər keçsə də unudulmayıb, əksinə mövcud olan əbədi tale yükü ulu Tanrının onların əsərlərinə bəxş etdiyi öz dövrünün bəşəri şəxsiyyətləri olaraq tarixin təlqini kimi yaddaşlarda yaşayır. Ulu Şeyx Nizami yurdu olan qədim Gəncəmin ədəbi-ictimai mühiti, xüsusilə ədəbiyyatının, incəsənətinin tarixi şöhrəti bütün zamanlarda ölkə daxilində, həmçinin ölkə hüdudlarından kənar da hörmət və ehtiramla qarşılanıb.

Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatında müstəsna xidmətləri olan Mir Cəlal Paşayev, Nigar Rəfibəyli, Səməd Vurğun, Həmid Araslı, Əhməd Cəmil, Mikayıl Rzaquluzadə, Ələkbər Ziyatay, Zeynal Xəlil, Nəriman Həsənzadə, Altay Məmmədov, Fəridə Əlyarbəyli, Nüşabə Əsəd Məmmədli, Qərib Məhdi, Məmməd Alim, Xəzəngül, Aləmzər Əlizadə, İncilab İsaq, Sahib

# Ədəbiyyatımızın Rübail çeşməsi

## Şair Rübaili xatırlayarkən...

İbrahimi, Bahadır Fərman və ən nəhayət Rübailin adlarını da qürur və ictimaiyyətə yad etməmək mümkün deyil. Adı çəkilən bu əvəzsiz icraları da məhz Gəncə ədəbi və ictimai mühiti yetişdirib. Danılmazdır ki, hər zaman Gəncə ədəbi mühiti öz qaynarlığı ilə seçilib. Bunun bir səbəbi qədim ənənələrlə üzvi surətdə sıx bağlılıqdır, digər səbəbi isə qədim Gəncənin XX əsrdə Bakıdan sonra ikinci ədəbi-mədəni paytaxta çevrilməsidir.

Xüsusi olaraq həmçinin qeyd etməliyəm ki, belə Gəncə ədəbi mühiti bütöv Azərbaycan üçün hər zaman cəlbədicisi olub. Bu gün qürurla qeyd etməliyəm ki, acı tələli, romantik şair Məhəmməd Hədinin və Abbas Səhətin nakam ömürlərinin son çağları da məhz Nizami yurdu olan Gəncədə keçib. Gəncədə bu ədəbi mühitdən qaynaqlanan, öz sözü və destixəti ilə hər zaman seçilməyi bacaran, həyat və yaradıcılığı XI yüzilliyin sonuna, XII yüzilliyin əvvəllərinə aid olan məşhur rübaili ustadı Məhsəti Gəncəvi, Raziyyə Gəncəvi kimi şairlərimizin və onların müasirlərinin yaradıcılıq bulduğundan bəhrələnen, mərhum Rübaili isə Rübail Nəcəf oğlu Allahverdiyevə xatırlamaq, yaradıcılıq çəmənindən söz açmaq, danışmaq mümkün deyil.

O sənətkar, söz sahibi xösbəxt idi, özündən sonra unudulmaz bir iz qoyur. Məhz Gəncədə yaşayıb yaradan mərhum Rübail də belə qələm sahibləndir.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, biologiya elmləri namizədi, professor, Əməkdar müəllim Rübail Nəcəf oğlu Allahverdiyev 21 may 1940-cı ildə Gəncədə anadan olub. Burada 6 sayılı tam orta məktəbi bitirib. 1959-1964-cü illərdə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun indiki Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin "Baytarlıq" fakültəsində təhsil alıb. Təhsilini 1966-1969-cü illərdə aspiranturada davam etdirib. 1970-ci ildə "Camışlarda sərbəst və zülmətli təbiəti amin turşularının ontogenozda dəyişməsi" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək Biologiya elmləri namizədi adını alıb. Həmçinin 1976-cı ildə Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti (AKTI) -nin dosenti elmi dərəcəsinə layiq görülüb. 1982-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olan Rübail 2010-cu ildə Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin "Yoluxmayan xəstəliklər" kafedrasının professoru kimi fəaliyyət göstərmişdir. Onun "Pataloji fiziologiyadan təcrübə məşğələləri" və "Kənd təsərrüfatı heyvanlarının patoloji fiziologiyası" adlı elmi kitabları bu gün Azərbaycan Aqrar Universitetində təhsil alan ixtisaslı kadrlar üçün dəyərli dərəcəli olaraq istifadə edilməkdədir. Rübail 2017-ci ilin oktyabr ayının 29-da Gəncədə vəfat edib.

Bu gün şair Rübaildən söhbət edərkən Gəncə ədəbi mühitində yazıçılarımızın mədəni atası sayılan

Qərib Məhdi onun haqqında deyir: "Nizami Gəncəvinin mənəvi nəvəsi, gəncəli şair Rübail dəvət olunmaq əşiqi deyildi. Ciddi, özünə hörmət qoyan elitər mədəniyyəti bu qələm sahibi hər dəvəti qəbul etməzdi. Ona hörmət etdiyindənmi və ya onunla çəkişməyin mənasızlığını dərk etdiyindənmi, ölümün dəvətini qəbul etdi və onun qoluna girib bu dünyadan çıxıb getdi, amma çoxlarından fərqli olaraq özünü özü ilə aparmadı, özünü yerində qoyub getdi. Yeni qiymətli ədəbi-bədii kitabları, elmi əsərləri onu həmişəlik əvəzlədi".

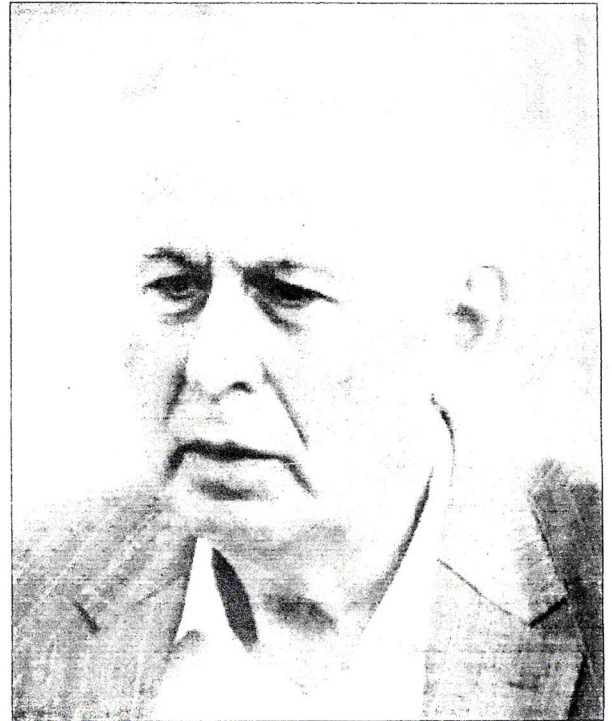
Bu gün mən də belə bir məntiqi nəticədəyəm ki, Qərib Məhdi bu fikrində ısrarlı olduğu qədər də haqlıdır. Düzüdü, ədəbi mühitimizdə yeni qələm sahibləri yetişməkdədir. Hər birinin də öz dəsti-xətti, söz üslubu, yaradıcılıq yolu var. Ancaq şair Rübail qədər, isti söz sahibi qədər doğma bir işiq yenicən doğulmayacaq. Onun öz misralarında da bu fikri bir daha təsdiqləməklə oxuyuruq:

*Hər insan özünün öz möhürüdü,  
Hər baxış gözələ göz möhürüdü.  
Bərmaq möhürüylə seçilir hərə -  
Rübail seirimin söz möhürüdü.*

Yaradıcılığı 1961-ci ildə "Kadr uğrunda" qəzetində dərc olunan "Yayılm atəşi" şeiri ilə başlayan şair Rübail sonralar Azərbaycan mətbuatında davamlı olaraq "Sübha yaxın" (1966), "Bir işıqlı yul üstəyəm" (1977), "Gecələr yuxusu qaçar qızların" (1983), "Getmişdim güneşi yola salmağa" (1988), "Ömrün fəsiləri" (2000), "İldırımötürən" (2000), "Altı məzar, üstü bazar dünyamız" (2000), "Zamanla əlbəyaxa" (2003), "Dünya dəlilərin şənlik evidi" (2005), "Tələsdikcə gecikirəm" (2008), "Sahilsiz çaya körpü" (2014), "Rübailər" (2015) adlı şeirlər və poemalar kitabları toplusu ilə nəşrlər olub. Qeyd etmək istərdim ki, şair Rübail məhz "Tələsdikcə gecikirəm" (2008) kitabına görə "Beynəlxalq Rasul Rza" mükafatına da layiq görülüb.

Bu gün mübahisəsiz demək lazımdır ki, şair Rübail yaradıcılığında ənənəvi mövzular daha maraqlı oxunur. Onun Vətən, Ana, Təbiət və Sevgi mövzularına müraciət poeziya imkanlarının çarları rənglər dünyasında yeni fikir forması üslubunda daha müasir bir ahəngdə səslənir. Onun yaradıcılıq üslubunda müasirlik ruhu daha tərəvəli oxunduğu üçün hər zaman cəmləndirilən seçilməklə orijinal söz-fikir xəzinəsində müxtəlif rəng çalarları ilə hər bir oxucusunun zövqünü, mənəvi dünyasını daha da zənginləşdirmiş olur. Bu baxımdan həm də Rübail qələminin məhsulu olan söz xəzinəsində müasir fikir aydınlığı öz sətirində daha tərəvəli olmağı bacarıb.

Bu məqamda Qərib Məhdi Rübailin söz xəzinəsindən söhbət edərkən maraqlı bir məqama diqqəti yetirməklə deyir: "Xalqda



bir deyim var: "Acda nə var ki, gicdə də nə versin". Bu deyimden olduğu kimi istifadə edənlər də var. Qəbahət deyil. Bununla belə, Rübail öz orijinal poeziyasına sadıq qalaraq fikri saxlamaqla başqa yol seçir. O, məqsəd az qala sonsuz qədər qloballaşdırır. Göydən Yərə vaxtaşırı uçan boşqablar gəlir. Ola bilsin ki, onların başqa niyyəti var. Gəldikcə Yer kürəsinin əhalisi artır, maddi təminat isə azalır. Boşqab pay, umumaqalı yemək qabıdır. Şair yad planetdən gələn boşqaba və boşqab sahiblərinə mesaj göndərir: Yerdə nə var ki, Göyə də nə versin? Görün, şair hazır fikrin orijinal dairəsinə nə qədər genişləndirmiş olur".

Şair Rübail doğma Gəncəsinə həddən ziyadə çox bağlı bir insan idi. Gəncənin hər bir küçəsi xüsusilə ona doğma olan Xan bağı və buradakı ağ çinarlar onun üçün daha əziz idi. Onun hər bir misralında Gəncənin havası, tərəvəti duyulurdu. Gəncə onun məntiqi nəticəsində Cavad xanın yurdu olmaqla yanaşı Nizami, Məhsəti yadigarı olaraq əziz idi. Bu doğmalığı və əzizliyi isə qələm dostu olan İncilab İsaq öz misralarında Rübaili xatırlayarkən belə tərənnüm edir: "Rübail qəlbinin atəşini, könülün səvdalarını böyük coşğu ilə yaşadırdı. Gəncə onun ədəbi tələyinin sifli məkanı idi. O, bütün varlığı ilə bu şəhərin ruhunu, əxlaqını, ədəb-ərkanını varlığına çevirib bilməmişdir. Azərbaycanda çox az sayda belə şairlər tapılır ki, onun ədəbi tərəcəyi-halı doğulduğu yurda, ağaca, çinara, hətta məhəlləyə bağlı olsun. Rübail yazırdı. Öz tələyini, millətinin, vətəninin tələyini yazırdı. Söz onun ədəbi tələyinin inanc yenidi".

Maraqlıdır ki, Rübailin nəşr olunan kitablarını vərəqlədikcə onun poetik nümunələrində sanki

bir haray, hayqırıq və ağır eşidirsən. O, hər zaman hətta misralarında belə "Mən qemimlə, kədərimlə yaşadım" deyirdi. Maraqlı cəhət hət də burasında idi ki, hər zaman Rübail öz şeirinin bədii qayesini özünəməxsus mövzu axtarıqlarında poetik yanaşmalarda axtarırdı. Sanki Rübail hər an poetik yanaşmalarında döyüşür zamanla əlbəyaxa savaşa qalxır və bu savaşa məğlub olmağı sevmir, həqiqət nuruna boyanırdı. Onun poeziyasında diqqət çəkən məqamlardan söz düşdükdə İncilab İsaq yazır: "Rübail poeziyasında diqqət çəkən məqamlardan biri də milli dəyərlərimizə sənətkar həssaslığıdır. Hər daşın, hər kərpicin mənə qatında yaşayan, unudulmayan tarixdir. Bu baxımdan onun keyfi sayda etnoqrafik detallarla dolu olan, mənəvi dəyərlərimizi ifadə edən şeirləri az deyil. Onun qələmə aldığı "Anamın ağ kələğayı" şeiri bu qəbildəndir. Qədimdən kələğay analarımızın yüz illər boyu baş örpəyi olub. Örpək isə millətin namus, qeyrət dəyəridir".

Bu gün şair Rübaili xatırlayarkən filologiya elmləri doktoru, professor Füstəm Kamal isə onun haqqında yazır: "Ömür, Rübail poeziyasının baş qəhrəmanıdır və əsas yaşantı hadisəsidir. Ömrü anlamaq zərurəti şairi müdrik edir. O, ömrü haqqında bilgilərini və duyğularını dörd misralıq hikmətə sığdırır".

Bəli Rübail öz şeirlərində həqiqətəndə ömrü haqqında bilgilərini və duyğularını dörd misralıq hikmətə sığdırı bilirdi. Məhz bu misralardır ki, Rübail hikmətini və varlığını qoruya bilir. Onun söz xəzinəsi gələcək nəsillər üçün böyük bir məktəb, həqiqətətin varlığı, hikmət bulacağıdır.

Anar BURCƏLİYEV,  
Teatrşünas-tənqidçi